

Φελιτσιτά

» Μάρω Δούκα (εκδόσεις Πατάκη)

Πιθανολογώ πως, πριν από ένα τέταρτο του αιώνα, διάβασα την Αρχαία σκουριά, δεν είμαι ωστόσο σίγουρος, αν και θυμάμαι μια θεία μου να μου το δανείζει με έντονο τον ενθουσιασμό στο βλέμμα της. Παράδοξα παιχνίδια της μνήμης. Δεν έχω σαφή απάντηση γιατί δεν διάβασα κάποιο άλλο από τα βιβλία της Μάρως Δούκα ως τώρα. Είναι και αυτό ένα από τα αναπάντητα ερωτήματα της αναγνωστικής διαδρομής. Τώρα, έχοντας διαβάσει το Φελιτσιτά, είναι σίγουρο πως θα αναζήτησω να διαβάσω και άλλα βιβλία της με την πρώτη ευκαιρία. Και κάπως έτσι, δόλοιο πρωτότυπο, η λίστα με τα βιβλία προσεκώς μεγάλωσε κατά τουλάχιστον μια δεκάδα. Ας είναι.

Στο Φελιτσιτά, ευτυχία στα ιταλικά, η αφήγηση ξεκινάει όταν ο Κωνσταντίνος Καβουράκης έχει ήδη εγκαταλείψει το σπίτι του στα Σεπόλια και μένει στον δρόμο, σε μια εσοχή της οδού Αϊόλου. Ένας ακόμα τσακωμός με τη γυναίκα του διαδραματίζεται, όταν κάποια στιγμή εκείνος την άρπαξε και την τράβηξε από τα μαλλιά, και ο γιος, ο μεγαλύτερος από τα τρία παιδιά, δεν συγκράτησε την οργή του και χειροδίκησε εναντίον του, να σκωθείς να φύγεις του είπε και εκείνος έφυγε.

Το μυθιστόρημα, χωρισμένο σε κεφάλαια τιτλοφορούμενα από το εκάστοτε πρόσωπο στο οποίο ο παντογνώστης αφηγητής εστιάζει, εκτυλίσσεται σε δύο χρόνους, το αφηγηματικό τώρα μολιάζεται με τις απαραίτητες αναλήψεις από το παρελθόν των μελών της οικογένειας, που επιτρέπουν στα θεμέλια της αιτιοκρατίας να τοποθετηθούν ώστε πάνω τους να στηριχτεί η πλοκή ως ακολουθία και όχι ως αναπάντεχο πυροτέχνημα. Η Δούκα με περισσή φροντίδα, όχι ωστόσο σε βάρος της πλοκής, σχηματίζει τους χαρακτήρες της, αργά και σταθερά, τους προσδίδει αληθοφάνεια και διαστάσεις με τρόπο που καθίστανται οικείοι στον αναγνώστη, κοντινοί και γνώριμοι. Ωστόσο, παρότι τους ακολουθεί εκ του σύννεγγυς, δεν κρίνει και δεν προβαίνει σε διαχωρισμό καλών και κακών, κάτι τέτοιο, άλλωστε, στην πραγματική ζωή δεν υπάρχει.

Το σημείο μηδέν, ο τσακωμός και η παρενόμνη φυγή του Καβουράκη από το σπίτι, φέρνει επιτέλους στο λογοτεχνικό προσκήνιο το αδύνατο της επιστροφής σε ένα πρότερο σημείο της οικογενειακής ζωής, ένα ξεκάθαρο πριν και μετά αναδύεται από τα καλάσματα της μάχης. Οι κουβέντες που ανταλλάχθηκαν και οι φιλές που έπεσαν, συνέχια και συνέπεια όσων μέσα στα χρόνια μεσολάβησαν, δεν μπορούν απλώς να ξεχαστούν και τα πρόσωπα να σφουρίξουν αδιάφορα. Αυτή η καθοριστική συγγραφική επιλογή επί της πλοκής καθιστά άκρως ρεαλιστική τη νέα πραγματικότητα για την οικογένεια Καβουράκη, αποφεύγοντας τη μυθοπλαστική κοινοτοπία μιας έκρηξης που επιφέρει ελάχιστες, σχεδόν αδιόρατες, αμυχές, ενώ η ζωή συνεχίζεται. Αυτή είναι η καθοριστική συγγραφική απόφαση, αυτό το μετά διαπραγματεύεται το Φελιτσιτά, την αδυναμία επαναφοράς στις ράγες μιας εκτροχιασμένης αμαξοστοιχίας.

Μιλώντας για ρεαλισμό, σφείλει κανείς, πέραν των προσώπων και του καθοριστικού συμβάντος, να σταθεί στην πειστική αποτύπωση της μικρογεωγραφίας των δρόμων στο ιστορικό κέντρο, των κινήσεων και των συζητήσεων μεταξύ των ασετών, της ιδιαίτερης ψυχασύνθεσής τους, της καθημερινής ρουτίνας τους, του συναισθήματος της αγωνίας αλλά και της ελευθερίας, της έκθεσης στα καιρικά φαινόμενα, των δύσκολων ωρών κυρίως της νύχτας, της αναζήτησης της τροφής και της προσωπικής υγιεινής, του ολόένα βυ-

θίσματος σε αυτή τη νέα πραγματικότητα, της ύπαρξης στο έλεος των ισχυρών μιας δεδομένης κανονικότητας. Ένα περιβάλλον από το οποίο, οι περισσότεροι από εμάς, απλώς διερχόμεστε με χαμηλωμένο το βλέμμα, ενίοτε και με έκδηλη την αποστροφή, πείθοντας εαυτούς πως μια τέτοια κατάληξη σίγουρα προϋποθέτει μια σειρά από λάθος αποφάσεις, το τίμημα του σφάλματος. Σ' εμάς κάτι τέτοιο δεν μπορεί να συμβεί, αυτό λέμε.

Ωστόσο, ο αφηγητής δεν δείχνει πρόθεση επαπειτίας συναισθήματος από τον αναγνώστη, αλλά ούτε και ωραιοποίησης μιας οριακής συνθήκης όπως αυτή. Επιλέγει και επιμένει στον ρόλο του αυτόπτη μάρτυρα, του αφηγητή της ιστορίας αυτής. Παρότι τα περισσότερα κεφάλαια είναι αφιερωμένα στον Καβουράκη, η Δούκα δεν παραλείπει να φέρει στην επιφάνεια και τη ζωή των υπόλοιπων μελών της οικογένειας, τα δικά τους πάθη και επιθυμίες, τις δυσκολίες της πραγματικής ζωής, τα όνειρα και τις ματαιώσεις, τους φόβους τους. Με τον τρόπο αυτό, η συγγραφέας πετυχαίνει, ένα παλίμψηστο της σύγχρονης μεγαλοούλης, γεγονός που επιτρέπει στο μυθιστόρημα να λειτουργήσει σε διάφορα επίπεδα, πέρα από την εξέλιξη της κεντρικής πλοκής, χωρίς η μυθοπλασία να πλακώνεται από το βάρος του νεοκοινοτικού, χωρίς το Φελιτσιτά να απομακρύνεται από το βασίλειο της λογοτεχνίας, εκεί όπου δικαιωματικά ανήκει.

Η αποφυγή των γενικεύσεων και των κλισιέ, συνήθως μελό κοινοτοπιών, που θα αφαιρούσε την ιδιαιτερότητα της ιστορίας των συγκεκριμένων προσώπων, δίνοντι την όποια σκιά επιδίωξης μιας κοινωνικής ανάλυσης, τη δίψα της συγγραφέως να πάρει θέση για το κοινωνικοπολιτικό σήμερα, να προσθέσει την άποψή της ανάμεσα σε τόσες άλλες. Ο ρεαλισμός χωρίς λογοτεχνικές αρετές δύσκολα μπορεί να επιβιώσει στο πλαίσιο ενός μυθιστορήματος, ακόμα και αν είναι πρωτοπρόσωπος και γεμάτος από τραύματα και συναισθηματικούς εκβιασμούς, αυτό η Δούκα το ξέρει καλά και αποτελεί μέρος των καταστατικών επιδιώξεών της. Σφιχτοδεμένο και χωρίς περιττές κουβέντες, το Φελιτσιτά είναι ένα υπέροχο και γοητευτικό μυθιστόρημα, βαθιά ανθρώπινο, που δείχνει την οξυδερκή και ζωηρή ματιά της, γεννημένης το 1947, Δούκα στα πράγματα, αποτέλεσμα της επιμονής της να παρατηρεί από κοντά και όχι από ασφαλή απόσταση, αρνούμενη να πληγωθεί από το βέλος της συντήρησης που σημαδεύει το μέγαλωμα των ανθρώπων. Δεν είναι εύκολο να παράξει κανείς υψηλή λογοτεχνία με πρώτη ύλη τη συγχρονία, όσο έμπειρος γραφιάς και αν είναι. Η Δούκα το πετυχαίνει, με άνεση και χωρίς περιττές φωνές και εντάσεις.